

66.
koncertní
sezona
2021
2022

Smetanova Má vlast
Zahajovací koncert
sezony
Janáčkovo divadlo
17/9/2021

Filharmonie
Brno Philharmonic

Pořad koncertu

SMETANOVA MÁ VLAST **SMETANA'S MY COUNTRY**

BEDŘICH SMETANA

Má vlast, cyklus symfonických básní | 80'

My Country, a cycle of symphonic poems

1. Vyšehrad
2. Vltava
3. Šárka

přestávka / interval | 20'

4. Z českých luhů a hájů / From Bohemian Fields and Groves
5. Tábor
6. Blaník

Filharmonie Brno

dirigent / conductor **Dennis Russell Davies**

O skladbách

Do své čtvrté sezony ve funkci šéfdirigenta a hudebního ředitele Filharmonie Brno Dennis Russell Davies vstupuje se Smetanovou **Mou vlastí**, základním dílem české orchestrální hudby, „symfonickým evangeliem“ (slovy skladatele Vítězslava Nováka), výjimečným i v mezinárodním kontextu. Celý cyklus šesti symfonických básní zaznívá dnes mnohem řídkěji než před časem (na zahajovacích koncertech brněnské filharmonické sezony bývala kdysi *Má vlast* tradicí). To ovšem nijak nesnižuje jeho aktuální význam; naopak, právě řidší provozování ní podtrhuje jeho výjimečnost a naléhavost.

Vlastenectví **Bedřicha Smetany** (1824–1884), projevované při každé příležitosti, bylo výrazem hluboce humanistického a stále aktuálního programu, vědomí *kdo jsme, odkud přicházíme a kam kráčíme*. A tento program, vyznačující z celého Smetanova odkazu a nejdůležitěji zachycený – vedle opery *Libuše* – právě *Mou vlastí*, dává každému provedení tohoto pozoruhodného díla charakter bezprostřední reakce na aktuální situaci: jako bychom prizmatem jeho vzrušených a velkolepých dějů mohli posoudit význam nebo nicotnost toho, co právě prožíváme. Nechť nám tedy Smetanova hudba i tentokrát napoví *odkud přicházíme* a pomůže nám uvědomit si *kdo jsme*. V době zrychleného běhu událostí, mocenských změn a hrozeb v globalizovaném světě či ztrát mnohých jistot v každodenním životě, jež s sebou přinesla koronavirová krize, je to možná důležitější, než si myslíme...

Česká symfonická tvorba druhé poloviny 19. století zaostávala za rozvojem tvorby operní. V roce 1862 byly sice v Praze provedeny Smetanovy symfonické básně *Richard III.* a *Valdštyňův tábor* a o dva roky později třetí báseň ze skladatelova tzv. švédského období *Hakon Jarl*, ovšem s minimální, navíc vesměs kritickou odezvou. Svou roli jistě sehrála i absence tělesa, které by publiku poskytovalo možnost vychutnávat si zvuk velkého orchestru. To se změnilo teprve roku 1870 spojením orchestrů obou pražských divadel a zdá se, že to byl jeden z rozhodujících stimulů pro novou českou orchestrální tvorbu, která se ubírala dvěma směry: posilováním obrozeneckých myšlenek prostřednictvím programní symfonické básně (Wilhelm Mayer, František Zdeněk Skuherský, Zdenko Fibich, Bedřich Smetana) a rehabilitací symfonie (Antonín Dvořák).

Od konce roku 1872 se začaly objevovat zprávy o Smetanových plánech napsat cyklus básní s vlasteneckým nábojem: *dle nejdůležitějších momentů naší slávy a neštěstí našeho*. Do souvislé práce se skladatel pustil roku 1874, v době, kdy si s ním nemilosrdně pohrál osud, jenž jej připravil o sluch. Smetanův tvůrčí duch se však navzdory této ráně, rovnající se v případě hudebníka katastrofě, ukázal být natolik silným, že v roce 1879 byl celý cyklus završen.

Náměty, jimiž se Smetana inspiroval, významně rezonovaly v povědomí české veřejnosti a jako všeobecně srozumitelné symboly hrály důležitou úlohu v národně sebeuvědomovacím procesu. Byly to náměty povahy mytologické (*Šárka*, *Blaník*), historické (*Vyšehrad*, *Tábor*) a přírodní (*Vltava*, *Z českých luhů a hájů*), k nimž nebylo zapotřebí

Bedřich Smetana

Smetana.

jakýchkoli komentářů. *Ostatně jest každému posluchači dovoleno, aby se přenechal své fantazii a si k tomu přibánil, co chce, dle chuti, nechal se slyšet Smetana.* Jeho verbální popisy mimohudebních motivů vznikly až dodatečně na nátlak nakladatele a posluchačů, dožadujících se konkrétních obsahových souvislostí. Tím nejpodstatnějším tak zůstává hudba samotná – dokonalá ve své proporčnosti, srozumitelná, výrazná, co se hudebních témat a jejich rozvíjení týče, instrumentačně nápaditá –, ovšemže však neoddělitelná od svého poselství, které je nesené jejím programem. Šťastné propojení poetických námětů, představa a svrchovaného kompozičního mistrovství dosáhlo v *Mé vlasti* nejvyšší mety. Hudba se tu vzdává popisnosti a každý pokus o její slovní postižení, včetně autorských komentářů, působí naivně.

Jednou z nápadných linií cyklu je ustavičná konfrontace minulosti s přítomností: v každé ze tří po sobě následujících dvojic symfonických básní je historický námět první skladby (*Vyšehrad, Šárka, Tábor*) následován výjevem ze „současnosti“ ve skladbě druhé – ať už v podobě líčení české krajiny (*Vltava, Z českých luhů a hájů*), nebo zářivé perspektivy české budoucnosti (*Blaník*). Soudržnost cyklu je posilována i hudebně myšlenkovými souvislostmi: majestátně exponovaným motivem *Vyšehradu* v závěru *Vltavy* a v kulminaci *Blaníku* či tematickou spřízněností dvou posledních básní, jejichž hlavním tématem je melodie husitské písně *Ktož jsú boží bojovníci*.

Má vlast byla zpočátku vnímána jako volná řada skladeb; jako kompaktní cyklus se prosadila teprve postupem času. Sám Smetana si byl vědom její umělecké a symbolické výjimečnosti; přál si, aby podobně jako *Libuše* zněla jen při mimořádných slavnostních příležitostech. První souborné provedení, které se uskutečnilo 5. listopadu 1882 na pražském Žofíně, obstaral pod taktovkou Adolfa Čecha a za přítomnosti autora *orkestr král. zemsk. českého divadla valně rozšířen pány členy filharmonie a četnými ochotníky*. Podruhé kompletní dílo zaznělo 12. května 1887, v den třetího výročí Smetanova úmrtí (odsud jistě pochází pozdější myšlenka pravidelného uvádění cyklu na zahájení Pražského jara). Častějších provedení se pak *Má vlast* dočkala se založením České filharmonie (1896), která již také mohla plně dostát interpretačním nárokům Smetanovy partitury. Dnes je cyklus nezbytnou součástí repertoáru a „vývozním artiklem“ všech českých symfonických orchestrů.

Stalo se před 60 lety...

Na podzim roku 1961 Státní filharmonie Brno odjela na svůj první zájezd na Západ: mezi 30. zářím a 19. říjnem provedla osmnáct koncertů v šestnácti německých a dvou švýcarských městech. Většina z nich byla pod taktovkou Václava Smetáčka, z jehož iniciativy byli brněnští filharmonikové na zájezd pozváni, dva koncerty řídil Otakar Trhлік, tehdy stálý dirigent filharmonie. Mimořádného významu nabylo vůbec první souborné provedení *Mé vlasti* v Mnichově – městě, jehož jméno se kvůli osudnému roku 1938 stalo synonymem pro československou tragédii. Smetanova hudba uprostřed symboliky germánských mýtů v sále Německého muzea (budova Mnichovské filharmonie na Gasteigu byla obnovena mnohem později) vnášela do prostředí ostrý

kontrast, z něhož šel mráz po zádech, a připomínala hráčům, že Smetanův cyklus se za německé okupace souborně hrát nesměl. Nicméně nadšení mnichovského publika – koncert se stal jedním z největších triumfů turné – svědčilo o tom, že se vývoj dal směrem k porozumění...

Vítězslav Mikeš

(s využitím textů Jiřího Beneše, bývalého dlouholetého violisty a dramaturga Filharmonie Brno)

O účinkujících

Kořeny brněnské filharmonie sahají do sedmdesátých let 19. století, kdy v Brně mladý Leoš Janáček usiloval o vznik českého symfonického orchestru. Dílo slavného skladatele 20. století je ostatně nejvýznamnější programovou položkou tělesa, které je považováno dodnes za jeho autentického interpreta.

Dnešní **Filharmonie Brno** vznikla v roce 1956 sloučením rozhlasového a krajského orchestru a od té doby patří svou velikostí i významem k české orchestrální špičce. Na svých turné provedla na tisíc koncertů v Evropě, ve Spojených státech, v Latinské Americe, na Dálném i na Blízkém východě. Je pravidelným hostem světových i českých festivalů, kde často spojuje umělecké síly s vynikajícím Českým filharmonickým sborem Brno.

Orchestr pravidelně natáčí pro Český rozhlas a Českou televizi. Kromě realizace nahrávek pro řadu společností (Supraphon, Sony Music, IMG Records, BMG, Channel 4) zakládá Filharmonie Brno v roce 2020 svůj vlastní nahrávací label. Dynamicky také rozvíjí zakázkové nahrávání pro globální klientelu v rámci Czech Orchestra Recordings.

Dějiny orchestru prošla řada českých a světových dirigentských osobností jako Břetislav Bakala, František Jílek, Petr Altrichter, Jiří Bělohávek, Sir Charles Mackerras, Jakub Hrůša nebo Tomáš Netopil. Od sezony 2018/2019 je šéfdirigentem a uměleckým ředitelem Dennis Russell Davies.

Od roku 2000 pořádá filharmonie letní open air festival na brněnském hradě Špilberk, v roce 2012 se stala pořadatelkou renomovaných festivalů Moravský podzim, Velikonoční festival duchovní hudby a Expozice nové hudby. Zajišťuje mezinárodně proslulý dětský sbor Kantiléna, od roku 2010 se podílí na festivalu mladých hudebníků Mozartovy děti, v roce 2014 zakládá svou Orchesterální akademii.

Filharmonie Brno je dnes nejen silným hráčem na poli symfonické hudby doma i v zahraničí, ale i předním organizátorem hudební sezony druhého českého města, aktivním festivalovým pořadatelem a kreativním lídrem orchestrální dramaturgie. Působí v neorenesančním Besedním domě, „brněnském Musikvereinu“ z dílny Theophila von Hansena z roku 1873, a těší se na nový moderní koncertní sál, který navrhuje tým architektů Tomasz Koniora a Petra Hrůši a akustika Yasuhisa Toyoty.

© Andreas H. Bitesnich

Dennis Russell Davies (1944) se narodil ve městě Toledo v Ohiu a vystudoval proslulou newyorskou Juilliard School. Soustavně dirigoval jako hudební ředitel komorního orchestru v Saint Paulu v Minnesotě (1972–1980), v letech 1977–2002 byl také šéfdirigentem newyorského Orchestru amerických skladatelů a v letech 1991 až 1996 hudebním ředitelem Brooklynské filharmonie. Od roku 1980 trvale žije v Evropě, a to nejprve v Německu jako hudební ředitel Stuttgartské státní opery (1980–1987), šéfdirigent orchestru Beethoven-halle v Bonnu, hudební ředitel Bonnské opery a Beethovenova festivalu (1987–1995). Se Stuttgartským komorním orchestrem nastímal jako jeho šéf (1995–2006) na CD komplet 107 Haydnových symfonií.

Během následujícího trvalého pobytu v Rakousku byl (od roku 1997) profesorem dirigování na salcburském Mozarteu a šéfdirigentem Symfonického orchestru Vídeňského rozhlasu, roku 2002 se stal (na patnáct let) šéfdirigentem Brucknerova orchestru a ředitelem opery Zemského divadla v Linci; tam mu byl také v roce 2014 udělen titul Generálního hudebního ředitele. Při příležitosti otevření nového Hudebního divadla v Linci roku 2013 řídil Straussova *Růžového kavalíra*, světovou premiéru opery *The Lost* Philipa Glasse a dále v tomto operním domě uvedl nové inscenace oper *Pelléas a Mélisanda*, *Falstaff*, *Salome*, tetralogie *Prsten Nibelungův*, evropskou premiéru opery *McTeague* Williama Bolcoma a světové premiéry děl Moritze Eggerta a Michaela Obsta. S Brucknerovým orchestrem často vyjížděl na turné, pracoval na jeho kmenovém repertoáru (mj. natočil všechny Brucknerovy symfonie ve všech jejich verzích) a svým nápaditým dramaturgickým přístupem významně přispěl ke zvýšenému zájmu o koncerty tělesa. V letech 2009–2016 měl též úvazek šéfdirigenta symfonického orchestru v Basileji.

Hostoval u špičkových amerických orchestrů v Clevelandu, Filadelfii, Chicagu, San Francisku, Bostonu a New Yorku, v Japonsku spolupracoval se Symfonickým orchestrem Yomiuri Nippon; v Evropě dirigoval orchestrální špičky v Lipsku, Římě, Miláně, Madridu, Mnichově, Berlíně, Bamberku, Amsterdamu, Drážďaněch a Petrohradě, operní představení řídil v prestižních operních domech v Bayreuthu, Chicagu, Hamburku, Houstonu, Lisabonu, Madridu, Paříži, Salcburku, Vídni, v tokijské opeře Níkikai a v newyorské Metropolitní opeře.

Mezinárodní kritika označuje Daviese za odvážného interpreta klasického (!) repertoáru, jež nezanedbává při svém poučeném zájmu o novou a nejnovější tvorbu, živěním trvalou spoluprací a osobními vztahy s významnými soudobými tvůrci; mezi ně patří (nebo patřili) Luciano Berio, William Bolcom, John Cage, Philip Glass, Heinz Winbeck, Aaron Copland, Lou Harrison, Laurie Anderson, Arvo Pärt, Hans Werner Henze, Kurt Schwertsik, Thomas Larcher, Balduin Sulzer a Manfred Trojahn.

Mezi jeho nejnovějšími projekty jsou mj. koncerty se Státním orchestrem Stuttgart, Hamburskými filharmoniky, Symfonickým orchestrem Španělského rozhlasu a televize v Madridu, Maggio Musicale ve Florencii, stejně tak turné a koncerty ve Vídni, Štýrském Hradci a Salcburku s Filharmonii Brno. Operní představení řídí ve Frankfurtu (nová produkce Péter Eötvös *Tři sestry*) a opakovaně ve vídeňské Stát-

ní opeře (Alban Berg *Vojcek*, Richard Strauss *Salome*). Jako dirigent nebo klavírista (nebo obojí současně) vydal Davies víc než 80 hojně oceňovaných snímků: kompletní symfonie Brucknerovy, Haydnovy, Honeggerovy a Glassovy, se svou ženou, klavíristkou Maki Namekawou, natočil mj. Beethovenova *Fidelia* a Mozartovu *Kouzelnou flétnu* v Zemlinského aranžmá pro čtyřruční klavír nebo Šostakovičovu *Čtvrtou symfonii* ve skladatelově úpravě pro dva klavíry.

V roce 2009 byl Dennis Russell Davies zvolen za člena Americké akademie umění a věd, v roce 2014 jej francouzské ministerstvo kultury jmenovalo komandérem Řádu umění a literatury a v roce 2017 obdržel od rakouské vlády Rakouský čestný kříž za vědu a umění I. stupně. Od sezony 2018/2019 stojí v čele Filharmonie Brno jako její šéfdirigent a umělecký ředitel. Od podzimu 2020 je i šéfdirigentem rozhlasového orchestru MDR v Lipsku a hostujícím profesorem na Janáčkově akademii múzických umění v Brně.

Summary

Dennis Russell Davies begins his fourth season as Chief Conductor and Artistic Director of Filharmonie Brno with Smetana's *Má vlast* (*My Country*), the essential masterpiece of Czech symphonic music, which is also a work of exceptional international standing. Nowadays, the complete cycle of six symphonic poems is performed much more rarely than in the past (it used to be the tradition to feature *My Country* in the opening concert of the Brno philharmonic season). This in no way undermines the work's topical importance, which this brilliant music has always had; rather, the less frequent performances underline its exceptionality. Manifested at every opportunity, Smetana's patriotism expressed deeply humanist and still topical sensibilities: an awareness of who we are, where we have come from and where we are going. And it is this striving for identity, radiating from Smetana's legacy and captured most comprehensively in *My Country*, that gives every performance of this remarkable work the potential to respond with immediacy to the current situation: as if through its thrilling and majestic narrative we might be empowered to judge the importance or triviality of what we experience at any moment. May Smetana's music once again suggest to us where we are coming from, and help us to realise who we are. In an era of accelerating events, changes of power in a globalised world and the loss of many certainties during the coronavirus crisis, this might be more important than we think.

60 years ago...

In autumn 1961, Filharmonie Brno went on its first tour in the West: between 30 September and 19 October, it gave 18 concerts in 16 German and two Swiss towns and cities. Most were conducted by Václav Smetáček, on whose initiative the orchestra was invited to tour; for two concerts, the baton was wielded by Otakar Trhlík, its permanent conductor at the time. The first complete performance of *My Country* in Munich – a city that became a byword for the tragedy of Czechoslovakia – acquired an exceptional importance. In the midst of the symbolism of Germanic myths in the hall of the Deutsches Museum – the Munich Philharmonic's home in the Gasteig was rebuilt much later – Smetana's music created a sharp contrast that gave the shivers and reminded the players that under the German occupation complete performances of Smetana's cycle were banned. However, the enthusiasm of the Munich audience – the concert was one of the tour's greatest triumphs – indicated that development was set on a path of understanding.

Vítězslav Mikeš (using texts by Jiří Beneš, a viola player and programmer of Filharmonie Brno for many years), translated by Štěpán Kaňa

Zveme vás na

Moravský podzim, 51. ročník mezinárodního hudebního festivalu 1.–17. 10. 2021; **J. Novák, Schwertsik, Martynov, Handl Gallus, Glass, Zouhar, Lang, Chaloupka, Hovhanness, Mansurjan, Terterjan, Chačaturjan** a další; Moravský podzim vzdá hold skladateli Janu Novákovi, jehož 100. výročí narození si letos připomínáme, a zaměří se na arménskou hudbu současnosti i minulosti a tři národní větve hudebního minimalismu.

Více na www.moravsky-podzim.cz

Enrico Pieranunzi: Bill Evans Tribute, 1. ab. koncert cyklu Jazz & World Music v Besedním domě 20. 10. 2021 v 19:00; klavír Enrico Pieranunzi

Otvírání první, 1. ab. koncert Rodinného abonmá v Besedním domě 23. 10. 2021 v 10:30; moderátoři Kristýna Drášilová a Josef Škarka, Filharmonie Brno, dirigent Adam Sedlický

Opravdový Vivaldi I, 2. mimořádný koncert v Besedním domě 31. 10. 2021 v 16:00; **Vivaldi** Čtvero ročních dob op. 8 (výběr): „Jaro“ a „Léto“; housle Jan Rybka, Filharmonie Brno, slovem provází Dagmar Glüxam

Opravdový Vivaldi II, 3. mimořádný koncert v Besedním domě 31. 10. 2021 v 19:00; **Vivaldi** Čtvero ročních dob op. 8 (výběr): „Podzim“ a „Zima“; housle Irena Hůrková, Filharmonie Brno, slovem provází Dagmar Glüxam

Prodej vstupenek

- on-line: www.filharmonie-brno.cz
- v předprodeji Filharmonie Brno, Besední, 602 00 Brno
☎ +420 539 092 811, e-mail: predprodej@filharmonie-brno.cz
PO–PÁ 12:00–18:00 h
- v předprodeji Domu pánů z Lipé, nám. Svobody 17, 602 00 Brno
Otevírací dobu sledujte na www.dpl.cz.
- ½ hodiny před koncertem v místě jeho konání

Rezervace vstupenek

- on-line: www.filharmonie-brno.cz
- e-mail: predprodej@filharmonie-brno.cz
- ☎ +420 539 092 811

Prosíme posluchače, aby zaujali svá místa včas, vypnuli mobilní telefony a během koncertu nefotografovali. Po jeho začátku není vstup do sálu umožněn. Změna programu a účinkujících vyhrazena.

Za podporu a spolupráci děkujeme

Vydala Filharmonie Brno v roce 2021 nákladem 450 výtisků
texty Vítězslav Mikeš

motív na obálce je inspirovaný stropní malbou ze zásálí Besedního domu, která představuje páva s květinami

foto archiv Filharmonie Brno, není-li uvedeno jinak

produkce Printeco s.r.o.

redakční uzávěrka 131912021

Filharmonie Brno, příspěvková organizace
Komenského náměstí 534/8, 602 00 Brno, ☎ +420 539 092 801
www.filharmonie-brno.cz, www.salprobrno.cz

B | R | N | O |

Jihomoravský kraj

Statutární město Brno finančně podporuje Filharmonii Brno.
Vybrané koncerty se konají za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky a Jihomoravského kraje.

www.filharmonie-brno.cz
www.salprobrno.cz
www.moravsky-podzim.cz

